

Jutlus Otepääl P, 14.04.24 kell 11.00, *Misericordia Domini*

Lektsioonid: Hb 13:20–21; Jh 10:1–10

Pihikõne: pihimanitsus Agendast lk 246

Jutlus: Mi 7:14–20

Laulud: 330 (1–5); 337A (1–2, 3); 364 (1–4); 284 (1–3)

Karjata kepiga oma rahvast, oma pärisosa lambaid, kes elavad omapäi metsas keset viljakat maad! Käigu nad karjas Baasanis ja Gileadis nagu muistseil päevil! Otsekui sinu Egiptusemaalt lahkumise päevil näitan ma neile imetegusid. Paganad näevad ja häbenevad, hoolimata kogu oma vägevusest. Nad panevad käe suu peale, neil jäävad kõrvad kurdiks. Nad lakuvad põrmu nagu madu, maa roomajate sarnaselt. Nad tulevad värisedes välja oma linnustest, lähenevad vabisedes Issandale, meie Jumalale: nad kardavad sind. Kes on Jumal nagu sina, kes annab andeks süü ja läheb mööda oma pärisosa jäägi üleastumisest, kes ei pea viha mitte igavesti, vaid osutab armu, kes halastab jälle meie peale, tallab maha meie süüteod? Sina heidad kõik meie patud mere sügavustesse. Sina osutad Jaakobile truudust, Aabrahamile armu, nõnda nagu sa meie vanemaile oled vandega töötanud muistseil päevil.

Prohvet Miika on üks VT kaheteistkümnest väiksest prohvetist. Ta elas 8. sajandil eKr Juuda kuningriigis ehk praeguse Iisraeli lõunaosas ning tema tegevusajaks prohvetina arvatakse olevat u 40 aastat, 737–696 eKr.

Miikat peetakse esimeseks VT prohvetiks, kes ennustas ette Jeruusalemma hukkumist 586 eKr ja kristlaste jaoks on prohvet Miika ülioluline seetõttu, et ta ennustas ette ka Messia sündimist Petlemmas. Teame ju jõululaupäevast vist kõik seda kirjakohta Mi 5:1: „Aga sina, Petlemm Efrata, olgugi väike Juuda tuhandete seas, sinust tuleb mulle see, kes saab valitsejaks Iisraelis ja kes põlvneb muistseist päevist, igiaegadest.“

Ka meie tänasel jutlusealusel kirjakohtal on otsene seos UT-ga. Nimelt tsiteerib meie kirjakohta lõpusalmi Lk 1:72j preester Sakarias, Ristija Johannese isa, kui ta saab täis Püha Vaimu ja kuulutab prohvetlikult nii Jeesus Kristusest kui oma pojast Kristuse tuleku ettevalmistajana. Laiemalt aga kuulutab Sakarias ette Kristuse valguse jõudmist ka paganaile. Ta ütleb Lk 1:76–79, et Ristija Johannese läbi jõuab „päikesetõus kõrgustest“ ka nende peale, „kes elavad pimeduses ja surmavarjus, see suunab meie jalgu rahuteele.“ See „päikesetõus“ on muidugi Jeesus Kristus ning pimeduses ja surmavarjus elavate all on mõeldud ka paganaid, kelle kohta meie kirjakohta salmis 17 on öeldud, et nad lähenevad kartuses Issandale.

See Miika prohvetering on kindlasti täide läinud, sest paganad ehk mittejuudid on Jeesuse Kristuse läbi võinud juba 2000 aastat Jumalat tundma õppida. Täna on kristlasi maailma rahvastikust kolmandik ja õhtumaine kultuur, mis on meile nii omane, on mõeldamatu ilma kristliku aluseta.

Täna, 14. aprillil 2024 tähistatakse Eesti lipulaulu sõnade autori Martin Lipu 170. sünniaastapäeva ja seda tehti just paar tundi tagasi ka Nõo Püha Laurentsiuse kirikus, kus Martin Lipp teenis vaimulikuna 39 aastat, aastail 1884–1923.

On sümbolne, et just tema Nõkku tulemise aastal pühitseti Otepää kirikumõisas Eesti Üliõpilaste Seltsi trikoloor ja et Martin Lipp oli sellal 30-aastane. Seetõttu saab tänane tähtpäev justkui avalöögiks siinsamas Otepääl 4. juunil 2024 tähistatavale Eesti lipu 140. sünnipäevale.

Lubage, et tänase tähtpäeva tõttu kaugenen hetkeks prohvetitekstist ja meenutan paari sõnaga Martin Lipu elu ja tegevust!

Martin Lipp sündis 14. aprillil 1854 (uue kalendri järgi) Peetruse talus Vooru vallas Tarvastu kihelkonnas Mulgimaal Andres ja Miina Lipu perekonnas. Lipp õppis Vooru külakoolis, seejärel aga Tarvastu kihelkonnakoolis, kus tema õpetaja oli oluline ärkamisaja tegelane, Jakob Hurdast kolm aastat vanem Hans Wühner (1836–1911). Wühnerilt sai Lipp äratust eesti rahva käekäigu üle mõtlemiseks ja isamaaliku meelsuse tekkeks.

Edasi õppis Lipp Valga kreiskoolis, lõpetas 1874 Tartu Gümnaasiumi ja 1878 Tartu Ülikooli teoloogiateaduskonna. Ülikooliõpingute algul 1874 astus Martin Lipp Eesti Üliõpilaste Seltsi ning

valiti 1877. aasta sügissemestril ja 1878. aasta kevadsemestril ka EÜS-i esimeheks. Lipu esimeheks oleku ajal avaldasid seltsile ja Lipule suurt mõju Jakob Hurda isamaalised vaated, mis kujundasid ka edaspidi Lipu poliitilisi ja eluhoiakuid. Martin Lipp jäi EÜS-iga seotuks ka hiljem, kui ta töötas juba kirikuõpetajana.

1879 alustas Martin Lipp kirikuõpetaja teekonda: ta pidas prooviaastat Paides ja Iisakus ja ordineeriti 1880 õpetajaks. Algul teenis ta Tartu Jaani Saksa koguduse (tegutses tänases Tartu Jaani kirikus) abiõpetaja ja Tartu koolide usuõpetajana, kuid siirdus 1882 Saaremaale Kaarma koguduse õpetajaks, töötades samal ajal ka Kaarma Kooliõpetajate Seminari direktorina.

Nagu öeldud, teenis Lipp seejärel 39 aastat, 1884–1923 Nõo koguduse õpetajana jättes Nõo kihelkonna ajalukku ja Nõo Püha Laurentsiuse kiriku ehituslukku sügava jälje. Tuleb veel mainida, et 1880–82 oli Martin Lipp Eesti Kirjameeste Seltsi sekretär, hiljem aga Eesti Õpetatud Seltsi, uue lauluraamatu (ilmus 1899) komitee ja Eesti Kirjanduse Seltsi liige.

Martin Lipp on üks eesti viljakamaid luuletajaid, tema pärandisse kuulub üle 800 luuletuse ja temalt on ilmunud viis luulekogu (viimane, „Hilised õied“ alles 2021. aastal EELK Nõo koguduse eestvõttel). Martin Lippu peetakse ka suguvõsaurimise algatajaks ning ta on kirjutanud usuõpetuslikke ja kirikuloo-alaseid raamatuid.

1880 abiellus Martin Lipp Lydia Henriette Lauga ja neil sündis palju lapsi, kellest täiskasvanuks said kolm tütar ja poeg. On huvitav märkida, et vanima tütre Helmi abikaasa oli Jakob Hurda poeg Rudolf. Seega on Nõo ja Otepää, lisaks sellele, et nad on naaberkihelkonnad, seotud ka nende legendaarsete vaimulike sugulussideme kaudu (tõsi, Jakob Hurt teenis Martin Lipu Nõkku tulles juba Peterburi Jaani kogudust).

Martin Lipp suri 8. märtsil 1923 ja on maetud Nõo surnuaiale, kuid tema pärand on Nõo kihelkonnale ja eriti Nõo kogudusele väga oluline. Eestlastele laiemalt on Lipp aga tuntud muidugi Eesti lipulaulu sõnade autorina. Vastav luuletus avaldati esimest korda trükis 1897. aastal Lipu esimeses luulekogumikus „Kodu Kannid I“ ja kandis pealkirja „Eesti, Eesti, ela sa!“.

1922 kirjutas tollal 17-aastane helilooja Enn Võrk Lipu 5-salmilist luuletust aluseks võttes laulu „Eesti lipp“. Algupärane laul on veidi erinev praegu lauldavast 3-salmilisest versioonist (huvitaval kombel ei avata praeguses versioonis valge lipuvärvi tähendust. Kuid originaalses Lipu luuletuses kõlab see nii: „Valges ehtes Eesti kased / Kaunistavad kodumaad, / Puhtalt eesti neiu põsed / Roosilul lehkavad.“).

Pärast seda lühiülevaadet tänase päevakangelase elust ja tegevusest tahaksin lõpuks tagasi pöörduda Piibli juurde ja mõtiskleda natuke Ristija Johannese isa preester Sakariase kiidulaulu ainetel Martin Lipu pärandi üle, ühtlasi sidudes Lipuga ka meie kirjakohta aluseks olev prohvet Miika kirjakoht, mis, nagu öeldud, on inspireerinud ka Sakariast.

Loen esmalt Sakariase kiidulaulu ette: „Kiidetud olgu Issand, Iisraeli Jumal, et ta on tulnud oma rahva ligi ja toonud talle lunastuse ja on meile äratanud päästesarve oma sulase Taaveti soost, nagu ta on rääkinud ajastute algusest oma pühade prohvetite suu läbi – päästmist meie vaenlastest ja kõigi nende käest, kes meid vihkavad, et halastust anda meie vanematele ja pidada meeles oma püha lepingut, vannet, mille ta on vandunud meie isale Aabrahamile. Nõnda ta laseb meid, vaenlaste käest päästetuid, kartmatult teenida teda vagaduses ja õigluses tema ees kõik meie elupäevad. Ja sina, lapsuke, sind hüütakse Kõige kõrgema prohvetiks, sest sa lähed Issanda eel temale teed valmistama, et anda tema rahvale pääste tunnetus nende pattude andeksandmises meie Jumala südamliku halastuse läbi, millega meile tuleb päikesetõus kõrgustest. See paistab nende peale, kes elavad pimeduses ja surmavarjus, see suunab meie jalgu rahuteele.“

Nii prohvet Miika kui preester Sakarias viitavad töötusele, mille Jumal andis Iisraeli esiisale Aabrahamile 2. aastatuhandel eKr. Milline see töötus siis oli?

Jumal ilmutas end Aabrahamile mitmel korral, end esimest korda 1Ms 12:2j, kus ta ütleb: „Ma teen sind suureks rahvaks ja õnnistan sind, ma teen su nime suureks, et sa oleksid õnnistuseks! Siis ma õnnistan neid, kes sind õnnistavad, panen vande alla selle, kes sind neab, ja sinu nimel õnnistavad endid kõik suguvõsad maa peal!“

Esmalt töötab Jumal Aabrahamile niisiis seda, et temast põlvneb suur rahvas ja teiseks seda, et Aabrahami soo kaudu tuleb Jumala õnnistus kõigile maailma rahvastele. Kas see töötus on

täitunud?

Meie kui kristlased saame sellele küsimusele vastata kindlalt „jah“. Esiteks seetõttu, et Aabrahami soost põlvnes Naatsareti Jeesus, kellest kristlased usuvad, et ta on Jumala Poeg Messias ehk Kristus, kellesse uskudes on igal inimesel võimalik elada Jumala rahu igavesti. Teiseks aga põlvneb Aabrahamist tõepoolest suur rahvas. Sest ehkki juute ei saa nimetada väga suureks rahvaks, on apostel Paulus, ise rahvuselt juut, tõlgendanud kogu kristlaskonda juutide laiendusena usus Jumalasse. Ja kui arvestame, et kristlasi on maailma praegusest rahvaarvust umbes kolmandik, siis võib seda tõesti nimetada suureks rahvaks.

Sakarias ütleb oma kiidulaulus, et Jeesus Kristuse sünd toob päikesetõusu kõrgustest ning see päike paistab nende peale, kes elavad pimeduses ja surmavarjus, see suunab inimeste jalgu rahuteele. Ma arvan, et eesti rahvas oli Martin Lipu sündimise ajaks selle päikesetõusu Kristuses juba ammu ära tundnud ja kristlike vanemate lapsena sai sellest osa ka Lipp.

Lipu kui hilisema viljaka luuletaja eelviimase, 1909 ilmunud luulekogu pealkiri on „Päikse kullas“. Ja ehkki Lipp otsesõnu Jeesust selleks luulekogus päikseks ei nimeta, on aru saada, et tema kui Tartu Ülikoolis usuteadusliku kõrghariduse saanud ja selleks ajaks üle veerandsajandi Nõos vaimulikuna teeninud mehe meeles võis selline Piiblist pärit võrdlus olla üsna loomulik.

Preester Sakarias ütleb oma kiidulaulus ka nii: „Nõnda ta [Jumal] laseb meid, vaenlaste käest päästetuid, kartmatult teenida teda [Kristust] vagaduses ja õigluses tema [Jumala] ees kõik meie elupäevad.“ Martin Lipp sündis Tsaari-Venemaa alamana ja eesti rahvas oli 19. sajandi keskel kõike muud kui vaba. Küllap võib eestlasi rõhunud suurrahvaid pidada vaenlasteks. Võis siis ja on võinud viimased 800 aastat.

Kuid, jällegi, ristiinimese ja usuteadlasena teadis Lipp hästi, et tõelised vaenlased inimesele on patt, surm ja kurat. Ja Lipp teadis ka, et neist on Õnnistegija Jeesus Kristus ta päästnud. Ja et nüüd võib ta teenida oma elus kartmatult vagaduses ja õigluses kõik oma elupäevad Jumalat.

Nõo kihelkonnas on Martin Lipust jäänud mälestus tõepoolest kui eelkõige jumalakartlikust mehest. Pole ju tema nimega seotud ühtegi maist skandaali või muud pilkamisväärset, mida vahel minevikus tegutsenud vaimulikega seoses ikka ette tuleb. Ka segastel aegadel, 1880. ja 1890. aastate venestamises, 1905. aasta revolutsioonis ning punases terroris ja Vabadussõjas 1918–20 jäi Lipp siinsamas kirikumõisas viibides püsima, sest küllap polnud tema peale kellelgi erilisi kaebusi.

Nõnda on Martin Lipp rahulikult ja ustavalt teinud oma igapäevatööd vaimulikuna ning täitnud kõiki tookord selle juurde kuulunud riigiametniku kohustusi. Ta on kirjutanud luuletusi, koostanud usuõpetuslikke raamatuid, uurinud kirikulugu ja pannud aluse suguvõsaurimisele.

Siiski on Jumal pannud Martin Lipu südamesse ühe igatsuse, mis viis ta vahel siiski konflikti valitseva võimuga. See igatsus on eestlaste vabadus omal maal ja Eesti riik. Mõlemad olid Martin Lipu surmahetkeks 1923 täitunud. Seega võib öelda, et Issand õnnistas Martin Lipu elu väga.

Nõnda on Jumal meile 4000 aastat tagasi Aabrahami loost sündinud ning prohvet Miika ning preester Sakariase kaudu meie rahvani kulgenud usust andnud ühe suurmehe, kelle kaudu Jumal on meile kõigile kinkinud oma truudust ja armu.

Aamen.